

Temat : Pozycja niewolników w Rzymie.

Polecenia:

- 1.Omów status prawny niewolników w Rzymie.
- 2.Przedstaw przyczyny wybuchu, datę, wodza i skutki największego powstania niewolników w Rzymie.
- 3.Przeanalizuj ilustrację ze str. 190 i odpowiedz na polecenie 1. str.190.

Załącznik: skan podręcznika historii str.189-191.

Kryzys gospodarczy późnego cesarstwa

We wczesnym okresie cesarstwa zaistniały okoliczności sprzyjające rozwojowi prowincji w zakresie urbanizacji, wymiany handlowej i różnych gałęzi produkcji. Postęp umożliwiały: sieć znakomitych dróg lądowych i dobrze rozwinięty transport morski, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz wprowadzenie jednolitego systemu pieniężnego. Zmianie uległa przede wszystkim dotychczasowa polityka bezwzględnej eksploatacji prowincji. Z biegiem czasu poszerzał się zakres obywatelstwa i rosło znaczenie lokalnej arystokracji. Z postępu gospodarczego prowincji w okresie cesarstwa korzyści czerpali przede wszystkim wielcy właściciele ziemscy oraz mieszkańcy miast.

Denar i aureus z czasów Oktawiana Augusta

Rzymianie późno zaczęli się posługiwać w wymianie handlowej własną monetą w miejsce greckiej. Pierwszą mennicę założyli dopiero w 269 r. p.n.e. Srebrne monety, nazywane denarami, wybito w Rzymie podczas drugiej wojny punickiej około 215 r. p.n.e. Bito ich po 72 z jednej jednostki wagowej zwanej librą (327,45 g), a każda miała wartość 10 miedzianych asów. Uporządkowania systemu pieniężnego, opartego na stałej relacji wartości monet złotych i srebrnych, dokonał Oktawian August. Wybijano od tego czasu monetę złotą (aureus) o wadze 7,8 g, która była równoważnością 25 monet srebrnych (denarów) o wadze 3,9 g. Wybijano też drobniejsze monety z brązu. Ten system przetrwał do końca II w. Nowy system pieniężny wykształcił się po reformach Dioklejana (284-305 r.) i później Konstantyna (311-337 r.). Podstawę tego systemu tworzył złoty solid (72 solidy wybijano z 1 libry) o nominalnym ciężarze 4,55 g. Na jeden solid składały się trzy złote triensy, a na każdy triens – 8 srebrnych monet o nazwie *siliqua*.

Od III w. rozpoczął się jednak proces pogłębiającego się kryzysu gospodarczego imperium. Ubóstwo ludności wiejskiej oraz rozwój samowystarczalnych latyfundiów zmniejszyły popyt na wyroby rzemiosła miejskiego, co wpłynęło na pogorszenie położenia miast. Została zachwiana wymiana towarowo-pieniężna, a podatki coraz częściej pobierano w naturaliach (np. w płodach rolnych). W późnym cesarstwie stabilność produkcji starano się utrzymać poprzez ograniczanie wolności obywateli i dziedziczne przypisywanie grup ludności do wykonywanych przez nich zawodów. Dotyczyło to zarówno chłopów, jak i rzemieślników. W 332 r. **Konstantyn Wielki** dziedzicznie przypisał do ziemi kolonów, którzy dotąd na niej pracowali. Zbiegli kolonowie byli ścigani prawem. W 332 r. stracili oni również prawo składania skarg na swoich panów. W ten sposób obywatele rzymscy przestawali móc korzystać z prawa rzymskiego. Stopniowo zanikała warstwa wolnych chłopów, którzy popadali w uzależnienie od wielkich właścicieli. Na zasadzie **patrocinium** oddawali im swoją ziemię, otrzymując w zamian ochronę przed samowolą urzędników.

Niewolnicy

W republikańskim Rzymie wraz z sukcesami militarnymi i podbojami rosła liczba niewolników. Oprócz jeńców niewolnikami mogli się stać również niewypłacalni dłużnicy. Początkowo niewolnicy **należeli do rodziny**. Jednak w okresie późnej republiki stali się przedmiotem

prawa majątkowego jako „narzędzia mówiące” (łac. *instrumentum vocale*). Byli więc elementem własności i nie podlegali żadnej ochronie przed samowolą pana, do którego należeli. Zatrudniano ich przede wszystkim w rolnictwie w wielkich majątkach, gdzie ich nieludźko eksploatowano. Lepsze było położenie niewolników pracujących w domu właściciela, przykładowo kucharzy czy łaźiebnych. Wykształceni niewolnicy pełnili funkcje pedagogów, sekretarzy, muzyków. Zdarzało się, że byli oni wyzwalani, najczęściej w nagrodę za wierną służbę. Pełnia praw przysługiwała jednak dopiero dzieciom wyzwolenców. Istniała również kategoria niewolników państwowych, których zatrudniano do pracy w kopalniach lub przy budowach obiektów publicznych.

Bezlitosne traktowanie niewolników prowadziło do buntów, których nasilenie przypadło na schyłek republiki. Największą spośród tych rebelii było **powstanie Spartakusa (73-71 r. p.n.e.)** rozpoczęte przez gladiatorów w Kapui. W kilku bitwach Spartakus pokonał regularną armię rzymską. Obawiano się ataku na Rzym. Nadzwyczajna mobilizacja sił dowodzonych przez **Marka Krassusa** umożliwiła pokonanie Spartakusa. Sześć tysięcy jeńców zostało ukrzyżowanych. Skala buntu uzmysłowiła właścicielom ziemskim potrzebę polepszenia

Zapamiętaj!

Pytania i polecenia

1. Scharakteryzuj pozycję społeczną i polityczną nowych warstw społecznych - arystokracji (*nobilitas*) i ekwitów.
2. Opisz zależności między gospodarką a rozwojem terytorialnym państwa rzymskiego.
3. Kim byli kolonowie oraz jakie zmiany w polityce agrarnej wywołała instytucja kolonatu?

Gladiatorzy, mozaika rzymska z IV w., Narodowe Muzeum Archeologiczne w Madrycie

1. Przeanalizuj ilustrację, a następnie wyjaśnij, czym się trudnili gladiatorzy.

Polecenie

ace" (łac. *instrumentum*
 podlegali żadnej ochronie
 zatrudniano ich przede
 miastach, gdzie ich nielud
 niewolników pracujących
 przy czy lazienkach. Wy
 gów, sekretarzy, muzy
 częściej w nagrodę za
 jednak dopiero dzieciom
 niewolników państwowych
 lub przy budowach

wadziło do buntów, któ
 ki. Największą spośród
 71 r. p.n.e.) rozpoczęt
 ach Spartakus pokonał
 na Rzym. Nadzwyczaj
 ka Krassusa umożliwiła
 zostało ukrzyżowanych
 im potrzebę polepszenia

Zapamiętaj!

Pytania i polecenia

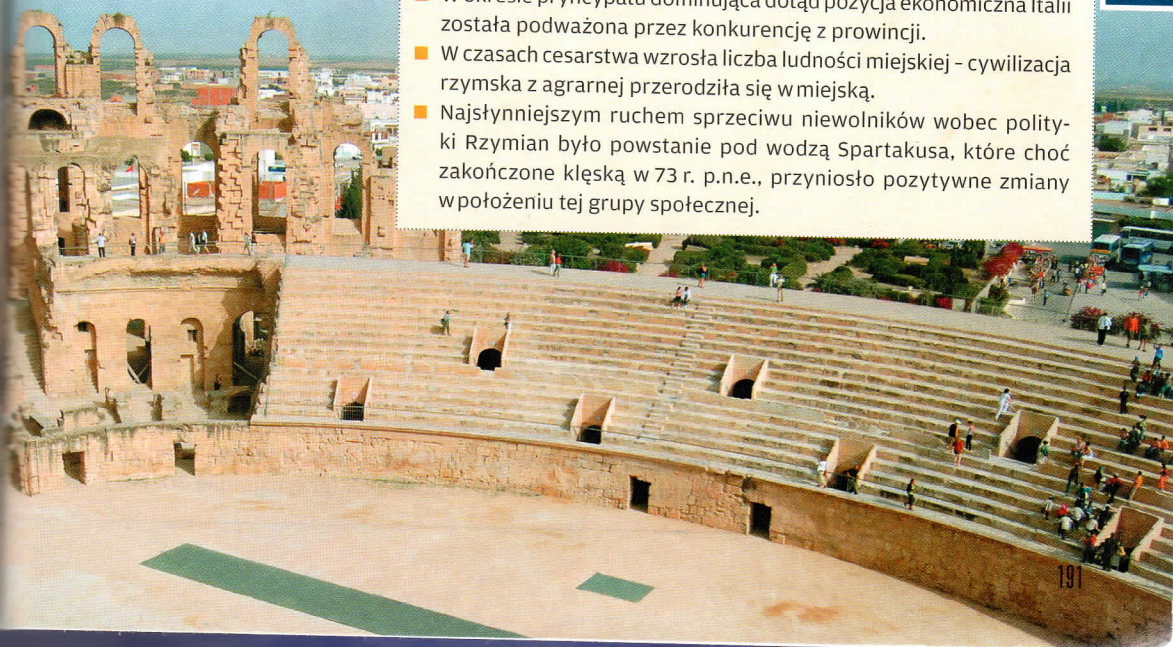
1. Scharakteryzuj pozycję społeczną i polityczną nowych warstw społecznych - arystokracji (*nobilitas*) i ekwistów.
2. Opisz zależności między gospodarką a rozwojem terytorialnym państwa rzymskiego.
3. Kim byli kolonowie oraz jakie zmiany w polityce agrarnej wywołała instytucja kolonatu?

bytu niewolników. Dalsza poprawa nastąpiła w okresie pryncypatu wraz z przerwaniem dopływu tanich niewolników jako zdobyczy wojennych i ze wzrostem ich ceny. W II w. n.e. zakazano zabijania niewolników bez powodu. Właściciele ziemscy zaczęli również osadzać niewolników na osobnych, niewielkich gospodarstwach, przez co ich status zbliżał się do kolonatu.

- Ideałem obywatela był Rzymianin dzielący pracę na roli ze służbą obywatelską, przedkładający wartości i dobra publiczne ponad korzyści osobiste.
- Od III w. p.n.e. na skutek podbojów i hellenizacji obyczajów system wartości Rzymian został przewartościowany. Dawne ideały zastąpiło dążenie do maksymalizacji luksusu, wystawnego życia i wyszukanych przyjemności.
- Mieszkańcy państwa rzymskiego dzielili się na ludzi wolnych i niewolników.
- Wraz z zacieraniem się podziału na patrycjuszów i plebejuszy formowały się nowe warstwy społeczne - arystokracja (*nobilitas*) i ekwicy.
- Obywatele Rzymu podlegali prawu rzymskiemu. Natomiast ludy, które tracąc suwerenność, stawały się sojusznikami Rzymu, zachowywały własne prawo, sądownictwo i struktury społeczne.
- Głównym źródłem utrzymania mieszkańców Italii było rolnictwo, a trzonem ludności rzymskiej - wolni chłopcy, którzy poprzez obowiązkową służbę wojskową przyczyniali się do rozwoju terytorialnego imperium.
- Gospodarka rzemieślniczo-handlowa w Rzymie okresu republiki nie odgrywała większej roli. Nie istniała zatem grupa kupców i rzemieślników, która w Grecji stanowiła społeczną podstawę demokracji.
- Bracia Grakchowie podjęli nieudaną próbę przeprowadzenia reformy agrarnej.
- W I i II w. n.e. rezygnowano w wielkich majątkach ziemskich z gospodarki opartej na niewolnikach. W to miejsce wprowadzono praktykę oddawania ziemi w uprawę kolonom.
- W okresie pryncypatu dominująca dotąd pozycja ekonomiczna Italii została podważona przez konkurencję z prowincji.
- W czasach cesarstwa wzrosła liczba ludności miejskiej - cywilizacja rzymska z agrarnej przerodziła się w miejską.
- Najśłynniejszym ruchem sprzeciwu niewolników wobec polityki Rzymian było powstanie pod wodzą Spartakusa, które choć zakończone klęską w 73 r. p.n.e., przyniosło pozytywne zmiany w położeniu tej grupy społecznej.

polecenie

IV